

Koraőszt van, még napsütéses, de nem sokára megjön a ködös-nyálkás késő-őszt is, ilyenkor kezd el – levélhulláskor – emlékezni az ember. (Különösen Mindenszentek környékén.) Krulik Zoltán, a Makám együttes vezetője, zenész, zeneszerző, dalköltő most lesz 60 éves. Az ősz mellett újabb érv az emlékezésre. Tervezük, hogy közösen végigjárjuk gyerekkora helyszíneit Tatabányán. Addig is azt kérem tőle, hunyja be a szemét, és induljon a mozi...

„...behunyom a szemem, indul a mozi...” 11

Íméinterjú Krulik Zoltánnal.

Készítette: Jász Attila

*Kevesen tudják, hogy 18 éves korodig Tatabányán éltél. Milyen élmény volt, hogy emlékszel vissza? Hogyan éltetek, milyen körülmények között? Nemsokára olvasható lesz néhány emlékfosztlány ezekből az időkből is megjelenés előtt álló verseskönyvedben. * És írsz – újabban – naplószerű kisprózákat is. Ezt az időszakot dolgozod fel, láthatóan fontos számodra...*

Valójában 14 éves koromig éltem ott, utána Pannonhalmára kerültem, a Bencés Gimnáziumba. A kollégiumból csak a téli, tavaszi és a nyári szünet alkalmával mehettünk haza. Ezután Kiskunfélegyházán katonáskodtam, majd Budapesten tanultam tovább s azóta itt élek. Amikor megszülettem '51-ben Felsőgallán laktunk a Kálvária utcában. Néhány kilakoltatás után öt éves koromban Újvárosba költöztünk egy háromszobás lakásba a nagyszüleimmel. Újvárosnak akkor még csak a szocreál magja épült fel. Nem voltak utcák, terek, csak házak a pusztaságban. Lassan aztán ültettek fákat, leaszfaltozták az utakat, konszolidálódott a város. Akkor még Bánhida, a két Galla, Újváros külön települések voltak, köztük szántóföldekkel, rétekkel. A Megyei Tanács mögötti területen, ahol most az áruház, az Árpád hotel és az üzletek találhatóak, egy rét feküdt 3-4 bombatölcsérrel, melyben víz volt, és egy hosszú patakszerűséggel, ami feltételezhetően lövészárók lehetett a háborúban. Ez egy igazi paradicsom volt számunkra, ott játszottunk az iskola után. Ez volt a Békás. A Békás mellett a hegy, az erdő, a barlang, a Turul volt a birodalmunk. Ha tehettük, minden hétvégén felmáztunk apámmal, de főleg nagyapámmal a Turulhoz. Három generációs család voltunk. Nagyapám restaurálta a háborúban megsérült Turult 1958 nyarán, már nyugdíjasként. Akkora lyukak voltak a madár testén, hogy akik felmáztak, ki-be szaladgálhattak rajta.

Észrevettél, érzékeltél valamit a körülötted zajló dolgokból, eseményekből? 1956-ból? Gyerekként hogyan élted meg a kilakoltatásokat? És főleg, értetted-e, elmesélték-e a szülők, a nagyszülők, mi miért történik?

Nem magyarázták az eseményeket, nem is értettem volna, épp elég volt, ami történt velem négy éves koromig. A kertés, udvaros házakból – mert addig három helyen laktam hosszabb-rövidebb ideig – az épülő, akkor még roppant sivár Újvárosba kerültünk oly módon, hogy nagyapámék elcserélték a hetes telepi kertés házukat egy nagyobb újvárosi lakásra, s így a két család egybeköltözött. Rá egy évre nővérem férjhez ment, így jutott nekem is külön szoba.

Amiért ez az egész egybeköltözés történt, az volt, hogy az utcára raktak minket. Felsőgallán a régi üzletsoron a Fekete gyémánt étterem közelében laktunk, és Körmendy bácsikám éppen befejezte a vízszelést, elkészült a konyha és a fürdőszoba – erre emlékszem csupán, a földhalmokon játszadozva. A szomszédban lakó Tóth-BucsoKiné szemet vetett a lakásunkra, és befolyása volt a Pártközpontban, mert először egy felszólítás érkezett a kilakoltatásról, pár napra rá pedig géppisztolyos karhatalmisták érkeztek pakoló emberekkel, és mindenünket kiszórtak az udvarra szakadó esőben.

Ősszel kitört a forradalom. A házuk – akkor G épület – és a megyei Tanács közötti terület még építési hulladékkal volt teli, s egy poros makadámút vezetett a vasútállomásra – amit kezdetben Alsógalla, majd Tatabányaalsó állomásnak hívtak – a hegy felé. Egy éjszaka a függöny mögül lestem, ahogy az úton rendezett sorokban fegyveres férfiak vonultak a rendőrség felé. Hamar lövöldözés kezdődött és a védettebb udvari szobába és konyhába bújunk, de onnan – bár látni semmit nem láttunk – még erősebben hallatszott és még félelmetesebbnek hatott a puskaropogás és a kopácsolás, ahogy a rendőrség tetején lévő hatalmas vörös csillagot püfölték, majd a mélybe lökték. Mintha óriás csilléket gurigatnának, olyan volt ez a dübörgő hang. Aztán megjelentek a tankok, Tatárról jöttek végtelen hosszan. Emlékszem Bánhida felé akartak kanyarodni a vasút fölötti hídon, de néhány bátor vasutas elmagyarázta nekik, hogy inkább Gallának tartsanak, mert a híd le fog szakadni a tankok súlya alatt. A 60-as években új, erősebb híd épült a régi helyén. Pár hét múlva ugyancsak az ablakból néztem a visszavonuló orosz sereget. Nagyapám kiszalasztott a vasútállomás és a házuk között az út túloldalán álló trafikba. Többen is szájatva bámultuk a harcokcsik, teherautók seregét, a platón ülő géppisztolyos katonáknak meg integettünk. Mikor elkiáltottam magam – drasztutyi! – hirtelen megállt a hadoszlop és a katonánk sorban leugráltak a teherkocsikról. Fejvesztve rohantam haza és bezárkóztam a fürdőszobába. Nagy nehezen tudtak csak megnyugtatni nagyanyámék, hogy nem visznek el. Dohányért álltak meg, s nem az én rossz kiejtésem miatt.

Kettős nevelést kaptam. Anyám, nagyanyám a lelkekre kötötték, hogy amit otthon hallok azt sem idegeneknek, sem az iskolában nem szabad elmesélni. Ez főleg az ünnepek, családi összejövetelek alkalmával – már a felszabadultabban – kvaterkázó férfiak szájából elhangzó, a rendszert kifigurázó

viccekre, epés megjegyzésekre vonatkozott. Bár két férfi is megjárta Rákosi börtöneit a családból, s keresztapám Kádárét '56-os Munkástanácsbeli vezető szerepéért, a humor sosem hiányzott a közös együttlétek alkalmával. Temp-lomba jártunk, s ezzel egy időben az iskolában kisdobos voltam. Hrus-csov, a szovjet pártfőtitkár neve, aki Tatabányán is járt, és a kukorica 13 nemesítés volt a vesszőparipája – sokszor elhangzott esténkét. Amikor az amerikaiak a Holdra szálltak, nálunk az a szöveg járta, hogy nem találtak ott semmit, csak egy apró kopasz embert, aki kukoricával vetette be a holdat. Ezért talán, bár ezt a mai eszemmel gondolom – nem vittek volna el, de meg kellett nagyon fontolni, hogy mit, hol és hogyan mond az ember.

Pannonhalma a mai napig fontos hely az életemben. Ha teheted, most is ott írod a dalaidat. Milyen élményed fűződik kamaszkorod Pannon-halmájához, a gimnáziumhoz? És milyen a kötődésed most?

Szorongással teli kalandvággyal érkeztem. Már az első napon találtam barátot, mikor az ismeretlen épületben csellengve a vendég-fogadó Jeges teremből a tornaterem fölötti teraszra jutottunk, majd onnan egy nyitott ajtón át a Telekibe, ahol később az énekkarok, a szombat esti mozik és a húsvéti lelkigyakorlatok folytak. Itt állt egy prima zongora, azonnal nekiestünk Szepesy Lacival, és versengve nyomtuk a Stones-, Beatles- és Illés-dalokat, mikor némi kulcsörgés után kinyílt a folyosó felőli ajtó és őszinte csodálkozással lépett be rajta egy reverendás férfi. Annyit kérdezett, hogy kerültünk ide, hiszen az ajtók zárva vannak. Elmondtuk, s kicsit csóválta a fejét, majd elmagyarázta, hogy a zongoratermek az alagsorban vannak, oda men-jünk máskor. Ő volt Ottmár atya, a később rettegett főprefektus, aki, ha az ebédlőbe lépett, azonnal elnémult a sereg. Én nagyon megsze-rettem. Ekkor sem balhézott, s mikor egy súlyosabb csínytevésem vé-letlen szemlélőjeként, az igazgatói irodába hívatott – s biztos voltam benne, hogy most repülök –, elmagyarázta, miért méltatlan egy bencés diákhoz – a mise alatt a kórust egy magas dobogóról vezénylő –Kilián atya cingulusának a rojtjait összecsomózni. Az alt szólamba kerültem, középre, s pont az orrom előtt lifegett, hintázott a reverenda öve, végén a függönyéhez hasonló roj-tokkal.

A tornatanárt – Tólos Zoli bácsit kivéve –, minden tanárunk bencés volt, igazi egyéniségek hatalmas tudással. A már nem aktív idősebb atyákkal is kapcsolatba kerültünk a délutáni szabadidőben a várkörön, Ernő bácsi a régi pénzeokről mesélt óraszám. Kellett egy év, mire megtanultuk és megszok-tuk a sok furcsa nevet, Anaklét, Brúnó, Arisztid, Tasziló, Odiló, Zénó, Miksa, Szulpic. A monostorban nem volt üres szoba, olyan sokan voltak még akkor a bencések. A drill is lassan megszoktuk, itt korántsem történtek olyan durva

Új Forrás 2011/9 – ...– behunyom a szemem, indul a mozi...
Íme! Interjú Krulik Zoltánnal. Készítette: Jász Attila

dolgok, mint Ottlik *Iskolájában*. Jó, volt azért vizes lavór az ágyban, összecsomózott cipőfűző, vagy a gondosan eldugott hazai sütemények fosztogatása. Mindenkinek volt beceneve, az osztályfőnökünket Tatának hívtuk.

14 Nagyon szerettem a kórusban énekelni a szertartásokon, a gregorián teljesen elbűvölt. Hamarosan már én orgonáltam az osztálymiséken a diákkápolnában, és Kilián atya, a rend főzeneigazgatója engedélyezte, hogy a bazilika orgonáján is játszhaszak, a szobája ott volt a kórusra vezető folyosó ajtaja mellett. Amikor kifelé jövet elbúcsúztam tőle, mindig megjegyezte, fiúcska, ugye jól hallottam, hogy nem csak szent dallamokat játszott? Sokat improvizáltam, s a prelúdiumokba, fűgákba bele-bele szőttem az általunk kedvelt rock-melódiákat is. Mikor melegedni kezdett az idő, a harmadik dombon épült Boldogasszony kápolna barokk orgonáján játszhattam, és sokszor tavasi vecseryéken is, amikor a faluból jött hívekkel megtelt a tér. A kápolna alatt van most is a bencések temetkezési helye. Akkor még megvolt az osszárium, egy fehérre meszelt, búbos kemencére emlékeztető építmény az oldalán két lyukkal. Az egyikben égett a gyertya s a másikon kukucs-kálhattunk be. Amikor nem volt már hely, a legrégebbi halott csontjait ide szórták, majd leöntötték mésszel. Első magyartanárunk, Sámson Edgár atya temetésén énekeltünk itt a kriptában. Ma már nincs meg ez a csontház, vagy csonttemető.

Az emlékek sora végtelen, s hogy milyen erős kötődések szövődtek köztünk, jellemző az állandó kapcsolattartás egy közös levelező listán, és még inkább, hogy osztálytalálkozóinkat negyedévenként tartjuk, mindig valaki másnál. Az osztálynévsort bárki elmondja fejből, és jól emlékszünk egymás heppjeire, érényeire, de elkövetett disznóságaira is.

Most már úgy tíz éve minden januárban visszajárok Pannonhalmára – mi Kupacnak hívtuk –, s ott készülök az újabb lemezre. Idén Petri György verseire komponált dalokból állítottam össze egy műsort. A zenekarommal pár évenként koncertezünk a gimnáziumban, ahol nem csak a diákok a hallgatóink, nagyon sok civil tanár és bencés atyák is a híveink közé tartoznak, sok fiatal bencést ismerek. Nagyon jó velük zsolozsmázni a vesperásokon.

Hogyan dőlt el és mikor, hogy számodra a zenélés lesz a legmeghatározóbb tevékenység?

A 70-es évek közepe táján, egy villamosmérnöki diplomával a zsebemben és az egrí Ho Shi Minh Tanárképző Főiskola magyar szakos hallgatójaként Erdély Miklós mozaik-műhelyében dolgoztam, s a versírás, képzőművészet és a muzsika egyenlő fontos volt számomra. De olyan erős zenei impulzusok értek a jazztól a kortársig, az archaikustól az Észak-Indiai klasszikus zenéig, hogy az évtized végére eldöntetett a pályám. Hagytam csapat-papot és megalapítottam a Creatív Stúdió Öt, röviden C.S.Ö. nevű formációt, mely voltaképpen

az Ős-Makám elődje volt. Ebben a zenekarban szitároztam is a klasszikus gitár mellett. Nagy példaképem volt akkor az amerikai Oregon, s komponistája Ralph Towner, akivel egy évtized múltán a Szegedi Jazz Napokon, egy színpadon léphettünk fel. Miután a Makámmal komoly nemzetközi sikerek voltak a hátunk mögött, Nyugat-Európa nagy fesztiváljain szerepeltünk, s Zolnay Pál portréfilmet forgatott rólunk az MTV megrendelésére, sikerült elérnem, hogy Kurtág György meghallgassa a darabjaimat. Az ő tanácsára kezdtem tanulmányozni a Szaharán-túli afrikai zenét, a pigmeus hocketusokat. 15

Kik voltak még rád hatással? Kiket olvasol, hallgatsz szívesen? Kire tekintettél, tekintesz mesterként? Kitől kaptál/kapsz szakmai és egyéb segítséget? És kérsz-e egyáltalán ilyet?

A gimnáziumban Sámson Edgár nyitogatta a szemünket az irodalom titkai felé, ő hamar meghalt, aztán Söveges Dávid, majd Szabó Flóris, mindnyájan zseniális elmék és pedagógusok voltak. Ami először szíven ütött negyedikes koromban, s ha jól emlékszem, Anzelm adta a kezembe, az *Új Symposion* vajdasági folyóirat volt. Tolnai Ottó, Podolszky József neve, ami rémlik abból az időből. Ez a nyers hang volt, ami alapvetően megváltoztatta a költészethez való hozzáállásomat. Ifjúkori olvasmányélményeim: Beckett, Dürrenmatt, Kerouac és a beat nemzedék, Mészöly Miklós, Pilinszky, Esterházy, Nádas. Hadd ne soroljam. A film és a zene épp ilyen elementáris igény volt, Antonionitól Huszárk Zoltánig, a Syriustól, Sáry, Vidovszky, Jenei kortárs zenéjéig.

Első, meglehetősen szürreális szabadverseim a gimnázium félmeletén lévő hirdető táblán jelentek meg több kamasz tollforgató írásai mellett, melyek tanáraink figyelmét is felkeltették, Szabó Flóris atya Hernádi Gyulához irányított, akit végül nem keresetem fel. Első mentorom Petri György volt, akivel a zene, az általam megzenésített szonettjei hoztak össze. Csobánkán dolgozott akkor, onnan küldte két gépelt oldalnyi verselemzéseit, melyekben egyrészt ízzé-porrá zúzta egy négy sorosomat, majd két másik méltánylásával költővé avatott. Mártonffy Marcellel, még Pannonhalmán, máig tartó jó barátságba keveredtem, aki szintúgy támogatta írásaimat. A *Napút* folyóiratban jelentek meg, majd a *Pannonhalmi Szemlében* egy hosszabb prózaversem, s ez már Varga Mátyással való kapcsolatom hozománya, de Mezei Katalin és Ágh István is támogattak. Mivel életem közép-pontjába a zene került, csak sorsfordító alkalmakkal írtam. Még Varga Mátyás mondta, szabadulj meg a verseidtől, add ki mielőbb, s akkor új irányok felé fordulhatsz. Ezeket keresgéltem, mikor a véletlen, ami ugye nincs – összehozott veled.

**Legolcsóbb mozi* (Új Forrás Könyvek, Tatabánya 2011)